

ATUR i TREBALL

Planificació de futur

Joan N. García-Nieto - Eduard Rojo

PRESENTACIÓ

COM TREBALLAR LES "CONCLUSIONS"

- A.- Dades quantitatives sobre la desocupació
- B.- Hipòtesi de partida: Fi del treball a temps ple, directament productiu per a tothom?
- C.- Segona hipòtesi: l'opció entre una societat de "treball-atur" i una societat de "treball-temps alliberat"
- D.- Tercera hipòtesi: una política ocupacional de cara al futur s'ha d'insertar en un NOU ORDRE ECONÒMIC INTERNACIONAL
- E.- Alguns interrogants metodològics davant l'ATUR actual i la necessitat de "planificar el futur"

CONCLUSIONS

- Primera part: "La crisi i l'atur conseqüències i perspectives"
- Segona part: "Alternatives possibles i pistes d'acció"

BIBLIOGRAFIA UTILITZADA

Presentació

Tractar d'oferir solucions globals i definitives al problema de l'atur pot semblar una pretensió il·lusòria i ingènua. En som ben conscients. La magnitud i la complexitat del fenomen de la creixent desocupació actual exigeixen que hom es plantegi la recerca de solucions amb gran rigor i amb la màxima urgència possible. El resultat d'aquest esforç, juntament amb d'altres intents similars, pot oferir, en tot cas, una llum nova, uns camins inèdits encara per a superar un dels fets més dramàtics dels nostres dies: milions d'homes i de dones, el jovent sobretot, són expulsats del mercat de treball i obligats a refugiar-se en una "marginació sense retorn".

Durant un any, un grup de treball interdisciplinari (sociòlegs, juristes, economistes, sindicalistes, ensenyats i teòlegs) s'ha reunit periòdicament per reflexionar sobre els problemes que avui dia es deriven de l'atur massiu, per fer-se conscients de tot el que representen i alhora per tractar de trobar alguns camins d'acció possibles, tant de cara a les exigències del moment present com en previsió dels reptes que l'atur plantejarà en un esdevenidor no gaire llunyà als que avui encara són infants.

Aquest grup de treball del CENTRE D'ESTUDIS CRISTIANISME I JUSTÍCIA de Barcelona, forma part, també, del projecte d'estudi interdisciplinari sobre l'atur, promogut per CARITAS espanyola.

Oferim ara un avenç de les nostres CONCLUSIONS, que ja foren presentades i debatudes amplament a la jornada pública del 20 d'octubre a Barcelona. Aquestes CONCLUSIONS recolzen en estudis monogràfics sobre les diferents dimensions de l'atur, els quals esperem poder publicar aviat.

No hem d'entendre que les CONCLUSIONS a què varem arribar siguin, ni de bon tros, definitives. Només tenen el caràcter d'indicacions i de suggeriments i es poden prendre com a base d'una reflexió posterior per part d'aquells col·lectius o individus preocupats per l'atur. Així les presentem, sense pretendre, lògicament, que marquin el camí correcte i definitiu. No són res més que una invitació a continuar el debat i a dur, ara ja, a la pràctica, i en la mesura de les nostres forces, accions concretes i eficaces.

COM TREBALLAR SOBRE LES CONCLUSIONS

D'antuvi fem remarcar que han estat redactades en un ordre lògic: el primer bloc recull de manera descriptiva les principals constatacions sobre "les implicacions econòmiques i socials de l'atur i sobre les perspectives de futur". El segon bloc conté les "alternatives possibles i les pistes d'acció" que s'haurien de dur a la pràctica, tant de cara al moment present com de cara a la planificació del futur, la qual també s'hauria d'iniciar tot seguit.

A més, cal tenir present el contingut o esquema de treball a partir del qual s'ha fet la reflexió. En presentem la síntesi a continuació:

1. Implicacions socials de la crisi i de l'atur actual

- conseqüències socials a curt termini
- tendències ocupacionals a llarg termini
- la disgregació i la precarietat en el mercat de treball, que es manifesten sobretot en la contractació eventual o temporal i en l'economia "submergida".
- mutacions en la composició de la classe obrera i problemes plantejats a l'estratègia sindical enfront de l'atur.
- impacte de les Noves Tecnologies i aparició d'una societat de no-treball
- marginació creixent de determinats col·lectius en el Mercat de Treball especialment els joves que cerquen la primera feina.
- canvis en la percepció del "valor treball" del temps "alliberat" deguts a la innovació tecnològica.

2. Alternatives a l'atur i planificació de futur

a) a curt termini.

- anàlisi de les mesures actuals per al foment de l'ocupació
- anàlisi de les mesures actuals per a pal·liar les conseqüències socials i culturals de l'atur

b) a mig i a llarg termini

- necessitat i possibilitats de planificar el futur: noves feines, utilització del temps lliure, oferta cultural, etc.

En tercer lloc, també cal tenir present una colla de dades estadístiques i les principals hipòtesis de treball o els interrogants subjacents en l'esquema de reflexió proposat í que, lògicament han contribuït a la formulació i al contingut de les CONCLUSIONS. Encara que sigui d'una manera

sinètica, presentem aquestes dades i hipòtesis de treball.

A. Dades quantitatives sobre l'atur

Les dades que recollim a continuació s'ols pretenen ésser un complement als temes monogràfics estudiats, per tal de poder apreciar quins són els canvis que s'han produït en l'estructura i la composició de la població laboral espanyola.

1. Període 1976-1982

La Població Activa (PA) puja de 12.945.000 a 13.100.000.

La Població Activa Ocupada (PAO) baixa de 12.313.000 a 10.866.000. La disminució de la PAO en 1.447.000 de treballadors significa un augment del nombre d'aturats, el qual passa de 632.000 l'any 1976 (5,7 per cent de la PA) a 2.235.000 el 1982 (17 per cent de la PA).

Per sexes, els actius masculins baixen de 9.225.000 a 9.163.000. les dones actives pugen de 3.777.000 a 3.936.000.

Per sectors, les dades es desglossen així:

a) Sector agrari:	1976	2.655.000 ocupats
	1982	1.987.000 ocupats
Descens del nombre d'ocupats: 668.000		

b) Sector industrial:	1976	3.367.000 ocupats
	1982	2.758.000 ocupats
Descens del nombre d'ocupats: 609.000		

Construcció:	1976	1.300.000 ocupats
	1982	925.000 ocupats
Descens del nombre d'ocupats: 375.000		

c) Sector serveis:	1976	5.091.000 ocupats
	1982	5.206.000 ocupats
Ascens del nombre d'ocupats: 105.000		

Els **ocupats assalariats** són els següents:

1976	8.586.000 ocupats
1982	7.638.000 ocupats

Descens del nombre d'ocupats: 948.000

On s'han perdut els llocs de treball

a) Sector privat:	1976	7.248.000 ocupats
	1982	5.987.000 ocupats

Com a dada significativa, observem que en acabar l'any 1982, sobre 37.000.000 d'espanyols, la població assalariada del sector privat era una mica menys de 6.000.000. Aquesta significativa xifra ens pot fer reflexionar sobre la nova estructura i composició de la societat espanyola.

b) Sector públic:	1976	1.341.000 ocupats
	1982	1.651.000 ocupats
	1983	

La creació de 310.000 llocs de treball és una dada eloqüent La PAO del sector públic representa cap al 20 per cent de la població treballadora.

2. Any 1983

Població activa	13.210.000
Augmenta un 2 per cent respecte a l'any anterior.	
Població ocupada	10.668.100
Descens: 198.000	
Ocupats marginals	87.400
En atur	2.433.000
	(18,42% de la PA)

Encara que el nombre d'aturats s'ha incrementat en uns 200.000 treballadors, això no vol dir que aquesta xifra correspongui als llocs de treball destruïts, atès que el nombre d'aturats és la suma dels treballadors que deixen de treballar més els nous que entren en el mercat de treball. Els llocs de treball destruïts se situen al voltant dels 100.000; es pot afirmar que la xifra és un xic més reduïda que la de l'any anterior.

3. Dades relatives al primer trimestre de 1984

Població activa	13.204.000
Població ocupada	10.564.300
Ocupats estrictes	10.471.700
Ocupats marginals	92.600
Assalariats	7.307.800
No assalariats	3.256.500
Població en atur	2.639.900
	(19,9% de la PA)

4. Dades relatives a l'atur juvenil del primer trimestre de 1984

En atur entre 16 i 24 anys	1.300.000
----------------------------	-----------

Aquesta data suposa que el 55,1 per cent dels espanyols de 16 a 19 anys i el 41,1 dels que tenen de 20 a 24 anys, estan en atur a Espanya. D'ells, més de 900.000 no han treballat mai i cerquen la primera feina. En els darrers cinc anys s'ha duplicat el nombre de joves sense feina; el 1978 demanaren Treball 1.024.900 espanyols entre 16 i 24 anys. El 1983 ho feren 1.706.700. A finals de 1984 es calcula que el nombre de joves que cerca feina és de gairebé dos milions i que un 50 per cent d'aquests joves no en trobarà.

Observacions a les dades anteriors

a) Durant set anys, l'únic sector que ha generat llocs de treball ha estat el de serveis, en particular l'Administració Pública, l'Ensenyament i la Sanitat.

b) Al sector industrial s'ha produït l'ajustament de les plantilles més importants, però encara resta pendent la culminació de la reconversió industrial.

c) De cara al futur, es pot afirmar que la caiguda de la població ocupada encara serà més intensa en els propers anys.

d) La incorporació dels joves continua essent un problema de primera magnitud. Fins el 1986 no es produirà l'equilibri entre els que deixen el mercat de treball (jubilació) i els que hi accedeixen.

e) Al sector agrari ja s'ha produït l'ajustament necessari, però hi ha símptomes de disminució de la població ocupada, que és superior en bastants punts a la dels països de la CEE.

f) Convé subratllar que es poden crear nous llocs de treball i alhora persistir un volum important de desocupació. Dit en d'altres paraules, els llocs de treball s'han de crear per a aquells que l'han perdut i també per als qui s'incorporen per primera vegada al mercat de treball. L'objectiu del govern (revisat constantment) és que l'any 1981 els llocs de treball generats superin els destruïts.

g) La generació de llocs de treball no equival a la formalització de contractes indefinits per a les persones que els hagin d'ocupar. Les modalitats de contractació temporal permetran la rotació dels treballadors sense feina. Dit en paraules més clares: podria succeir que no baixés el nombre de treballadors desocupats però no seran sempre els mateixos treballadors els qui es trobin en aquesta situació.

Encara que les dades que el grup de treball ha utilitzat per a fer la seva reflexió corresponen, com ja ho hem indicat, al primer trimestre de 1984, en el moment de donar a conèixer les nostres conclusions disposem de les dades corresponents al quart trimestre, publicades per l'Institut Nacional d'Estadística i la Enquesta de Població Activa. Creiem que poden ésser útils al lector com a complement de la informació precedent i les resumim a continuació:

5. Dades relatives al quart trimestre de 1984

Població activa	13.282.200
Població ocupada	10.358.900
Ocupats estrictes	10.270.100
Ocupats marginals	88.800
Població en atur	2.869.200
	(21,69% de la PA)

6. Dades relatives a l'atur juvenil. Quart trimestre de 1984

De 1.400.000 aturats entre 16 i 24 anys, 1. 108.600 encara cerquen la primera feina.

B. Hipòtesi de partida: fi del treball a temps ple, directament productiu per a tothom?

Es tracta d'una hipòtesi seriosa, relacionada amb la tesi de "l'acabament de l'ocupació a temps ple".

Hi ha un fet evident: al costat de la crisi actual, de la recessió econòmica, de l'escassetat de recursos energètics i primeres matèries i dels desajustaments del sistema monetari, intervé una altra variable important: la introducció intensiva en el procés productiu i en els serveis de les anomenades noves

tecnologies (robòtica, buròtica, telemàtica, biotecnologia ...). Fins ara, encara no s'ha pogut demostrar -ans al contrari- que la substitució del treball humà per aquestes tecnologies sigui compensada per la creació equivalent d'altres llocs de treball. Més aviat posa en dubte la creença que un augment en la inversió -àdhuc en cas d'una reactivació econòmica- ha d'ésser proporcional a la creació de llocs de treball. De fet, la majoria de les inversions actuals (i encara més en el futur) s'orienten a suprimir llocs de treball humà i a substituir-los per l'automatització "microelectrònica, tant en el sector industrial com en el de serveis.

I encara més. La inversió en noves tecnologies cada vegada és més barata. Les previsions i les conseqüències d'aquest fet són prou conegudes i no cal que ens hi parem gaire. De totes maneres, en recordarem algunes dades significatives.

Segons el president de la General Motors, les cadenes de muntatge desapareixeran l'any 1988 de les fàbriques d'automòbils americanes. El cinquanta per cent dels llocs de treball, ocupats ara per obrers especialitzats, serà suprimit. Actualment, cent operaris de la Fujitsu Fanuc fan una producció equivalent a la d'una factoria tradicional, amb cinc-cents treballadors. Aquestes dades, a les quals podríem afegir altres informacions similars, permeten assegurar que ens acostem a un tipus de fàbrica plenament automatitzada.

D'altra banda, també hem de tenir en compte el constant i ràpid abaratiment de les tecnologies derivades de la microelectrònica que, a més, s'amortitzen ràpidament. Això ens fa suposar que en els propers anys la introducció de les noves tecnologies es farà a un ritme imprevisible. Per esmentar només un exemple significatiu, la firma Philips ha projectat la supressió, abans de l'any 1990, de la meitat dels seus tres-cents vuitanta mil treballadors i alhora l'augment de la producció anual en un tres per cent.

Si del sector industrial passem al sector serveis -administració i comunicació-, el ritme d'implantació de processos informatitzats comença a tenir un valor exponencial. Segons un informe de la casa Siemens, d'un total de més de dos milions i mig d'empleats a la branca administrativa, abans del 1990 en seran automatitzats entre set-cents mil i nou-cents mil. Això ens ha de fer pensar, atès que és precisament en el sector serveis (sobretot a l'administració pública) on, a l'Estat espanyol, s'han creat llocs de treball en els darrers anys; molts d'ells no tindran altre remei que desaparèixer en un termini relativament curt.

Les consideracions precedents ens permeten asseverar que l'atur, tal com avui l'entensem -manca de feina directament o indirectament productiva- no minvarà quantitativament parlant, sinó tot al contrari, més aviat s'incrementarà.

Partint, doncs, d'aquesta primera hipòtesi, plenament comprovable, podem arribar a unes conclusions -encara que preliminars- de gran transcendència per a planificar una política ocupacional. En primer lloc, el treball assalariat productiu, directe o indirecte, per compte d'altri, podria deixar d'ésser l'ocupació a temps ple per a tothom. És a dir, si tothom pogués tenir una feina remunerada, aquesta no seria la seva ocupació principal. En segon lloc, si hom pretén que tota la població pugui comprar la massa creixent de riqueses produïdes i que pugui dedicar el seu temps a tasques creatives i socialment útils, no vinculades al procés productiu, caldrà acabar amb el concepte clàssic de la "Llei del valor": el salari ha d'ésser proporcional a les hores productives treballades i s'haurà d'introduir una nova modalitat de retribució, no segons les hores productives treballades sinó d'acord amb la riquesa social produïda. Modalitat que podria rebre el nom de "salari ciutadà", "assignació social bàsica", o qualsevol altre.

Estem en el terreny de la hipòtesi de treball i, per tant, no és el moment d'introduir detalls tècnics de caire fiscal i ocupacional que permetin que aquesta proposta sigui viable.

En síntesi, el plantejament de la primera hipòtesi de treball és el següent: o bé una societat en la qual l'ATUR (concebut com una manca de feina o de qualsevol mena d'ocupació) s'instal·la com una realitat permanent; o bé un model social en que el concepte d'ATUR seria substituït pel de temps lliure dedicat voluntàriament a tasques socialment útils, d'autoproducció, creatives, etc., sostingudes econòmicament per l'assignació social bàsica de què hem parlat.

Es perfilen, doncs, dos models de societat, dues opcions. És a dir, que ens trobem enfront d'un dilema de gran transcendència, enfront d'una doble opció a la qual hem de respondre amb imaginació i, possiblement, amb una bona dosi d'audàcia. La formulació d'aquest dilema serà la nostra segona hipòtesi de treball.

C. Segona hipòtesi de treball.- l'opció entre una societat de "treball-atur" i una societat de "treball-temps alliberat"

El dilema, o l'opció, de què hem parlat, es podria plantejar en uns termes molt definits:

- O es perpetua i s'aguditza el model actual de societat, amb un percentatge elevat -i creixent- d'atur, més o menys subvencionat; amb un percentatge molt elevat de treballadors precaris, eventuais, submergits, sense cap dret, sobretot els joves; i amb una proporció mínima d'ocupats en una feina segura, fixa, de qualificació alta i ben pagada.
- O s'opta per un camí nou que, en tot cas, s'ha de "planificar" immediatament. Elecció que implicaria un canvi dels hàbits de consum i un criteri diferent del "valor treball" i que exigiria una política solidària de repartiment de la feina i la introducció de modalitats noves de remuneració bàsica.

a) **La primera opció:** decidir-se per la primera premissa del dilema, ens conduiria a una societat formada per un teixit social trencat, insolidari, amb grans diferències socials i culturals. Una societat autoritària, repressiva i inestable, en què les contradiccions actuals s'aguditzarien fortament. Aquesta opció correspondria a un model de societat "clàssic": una societat dominada per la "cultura del treball", caracteritzada pels trets següents:

- 1 . Es parteix del supòsit que hi pot haver "ocupació plena".
2. L'ATUR és considerat com un fet marginal, conjuntural i provisional; per "pal·liar-lo" o superar-ne les conseqüències, s'estableixen polítiques assistencials, subsidis, mesures per a "fomentar l'ocupació", tot esperant que la feina arribi.
3. La Formació Professional els Plans d'Ocupació, tota l'estructura educativa, s'orienten més aviat vers el treball productiu, vers l'ètica del rendiment, de la competitivitat, de l'eficàcia, de la disciplina laboral i de la subordinació.
4. El treball directament o indirectament productiu és concebut com la "ocupació central" de la vida d'una persona. El "treball" entès així, és acceptat com un "valor

absolut".

5. El temps lliure, les vacances, la sanitat no preventiva, són considerats com uns factors destinats a recuperar forces i salut, les quals s'hauran d'utilitzar per a la feina o per a cercar-ne.

6. Les estratègies sindicals s'orienten prioritàriament vers la defensa dels llocs de treball, vers la lluita per la ocupació plena productiva, i representen principalment els treballadors que tenen feina.

7. Els serveis socials, el treball i l'assistència social, s'orienten amb preferència a solucionar i a corregir les desviacions socials provocades per l'expectativa que promet la "cultura del treball" i per la impossibilitat, per una gran part de la població -sobretot el jovent-, que aquestes promeses es converteixen en fets.

b) **La segona opció:** suposaria seleccionar, potenciar i planificar els trets positius que s'albiren en la mateixa crisi, la qual s'entendria com a "punt crític" d'un canvi radical experimentat per la societat, per la seva estructura social, pels seus hàbits de comportament i de consum. I alhora exigiria una voluntat política de canvi, basada en una sèrie de constatacions.

De totes maneres, ha de quedar ben clar que la segona opció es desmarca substancialment d'alguns plantejaments que fan els anomenats "profetes de les noves tecnologies i d'una societat elitista", els quals -com ens ho recorda Adam Schaff- ens ofereixen una gran quantitat d'informació sobre el present i, sobretot, del futur, però eviten parlar dels problemes que engendra la societat de la segona revolució industrial. Han triat el camí més cínic per escapar-se de la veritat. I la veritat és que ens trobem amb un problema d'atur, molt greu. Obliden l'anàlisi dels principals problemes econòmics, socials, culturals i polítics.

Les constatacions esmentades, es podrien formular -potser un xic esquemàticament- en aquests termes:

1. L'"ocupació plena", directament o indirectament productiva, tal com ha estat entesa fins ara, ja no serà possible. La innovació tecnològica exigeix un canvi radical en l'oferta ocupacional productiva.

2. Això vol dir que no hi haurà feina productiva per a tothom, almenys a temps complet.

3. Caldrà una política ocupacional de caire diferent. No sols quant al repartiment del treball i a la necessitat d'un tipus nou de remuneració; a més, s'haurà de transvasar la població activa, ocupada i desocupada, cap a d'altres sectors que convindrà planificar o descobrir.

4. S'incrementarà el temps lliure, "alliberat" per les noves tecnologies. La "societat del treball" conviurà amb la "societat de no-treball" i sorgiran d'altres tipus d'ocupacions, "socialment útils", autònomes, autoproductives, culturals i artístiques, artesanals, noves formes de treball i de servei social, etc.

5. L'educació, les etapes de formació permanent i de reciclatge, la cultura, en general, adquiriran noves dimensions i nous continguts.

6. El paper i les estratègies sindicals s'haurien d'obrir a les noves realitats socials, tant pel que fa a la reestructuració de la classe treballadora assalariada com al contingut sociològic i cultural de les seves reivindicacions.

Els trets que acabem d'esbossar, referents tant a la primera com a la segona opció, obren camí per a plantejar-se, amb bastant de precisió, una colla d'interrogants o de reptes. A les nostres conclusions es troba la resposta detinguda que hem tractat de donar-hi.

Hem de fer remarcar que metodològicament hem partit d'una tercera hipòtesi de treball que malgrat que no hagi estat el centre de la nostra reflexió, l'hem assumida com un marc de referència imprescindible: el caràcter i la dimensió internacionals de la desocupació estructural.

D. Tercera hipòtesi de treball.- una política ocupacional de futur s'ha d'inserir en un NOU ORDRE ECONÓMIC INTERNACIONAL

Des de l'inici d'aquesta reflexió, el grup de treball és conscient que la dimensió internacional de la realitat econòmica és una variable essencial que cal tenir en compte a l'hora d'elaborar les CONCLUSIONS.

Us indicacions d'Immanuel WALLERSTEIN sobre "l'economia-món" a la seva obra **El moderno sistema mundial** (1979) ens han estat summament útils per a sistematitzar els condicionaments que avui dia regeixen l'economia mundial. Basant-nos, doncs, tant en el pensament de Wallerstein com en l'aportació recent d'Angelo ANGELOPOULOS amb el seu estudi **Un plan mundial para el desempleo** (1984), exposem els aspectes econòmics internacionals bàsics que emmarquen les nostres CONCLUSIONS:

1. Caiguda del creixement econòmic a partir del primer impacte petrolier de 1973 als països desenvolupats i de la seva influència en cadena sobre la resta de països. Cal dir també que la recuperació econòmica dels Estats Units a partir de principis dels vuitanta, ha generat una lleu recuperació en alguns països, però ha estat insuficient enfront de la caiguda dràstica d'anys anteriors.

La crisi econòmica -malgrat aquesta minsa recuperació-, juntament amb la introducció en massa de les Noves Tecnologies, ha donat lloc, com ja ho indicàvem a la nostra "primera hipòtesi", a un augment constant del nombre de treballadors sense feina. Esmentarem només una dada significativa, encara que se'ns pugui titllar de repetitius: l'any 1982 la producció dels països de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE) fou més elevada que el 1970, però amb quinze milions menys de treballadors. Per tant, segons Angelopoulos a l'estudi esmentat, "aquest canvi en la reducció producció-mà d'obra imposa una reconsideració profunda de les polítiques econòmiques i socials" (p. 208).

2. Sobreendeutament dels països en desenvolupament no productors de petroli, amb el natural perill de fer trontollar els fonaments del sistema econòmic internacional. L'import total del deute es calcula en més de 650.000 milions de dòlars, més de la meitat dels quals es concentra als països de l'Amèrica Llatina. Les condicions draconianes imposades pels organismes internacionals (en particular el Fons Monetari Internacional ja que el 20,08 per cent del finançament d'aquesta institució correspon als Estats Units) per continuar concedint préstecs, la caiguda de salaris reals i del nivell de vida del conjunt de la població, la contenció rigorosa de la inflació, etc., han generat múltiples tensions en aquests països.

3. Increment constant de la despesa militar a tots els països, que l'any 1982 s'eleva a més de 700.000 milions de dòlars, la qual cosa significa, com és palès, una quantitat superior a l'import total del deute internacional. Esmentem, com a exemple, l'augment de la despesa militar prevista al pressupost nord-americà, el 12,7 per cent respecte a l'any anterior.

4. L'augment de la despesa militar juntament amb la necessitat constant d'afrontar el pagament de les prestacions d'atur a partir del nombre de treballadors sense feina, porta, segons el professor Angelopoulos, "...de manera inexorable a dèficits pressupostaris cada vegada més elevats, la qual cosa, per tal d'alimentar el sistema econòmic, produeix taxes altes d'interès i noves pressions inflacionistes"(p.209).

5. Si l'impacte causat per les puges brusques de preus dels productes energètics va tenir conseqüències greus per a les economies de quasi tots els països, també és cert que una caiguda brusca de preus podria generar, paradoxalment, conseqüències plenament desfavorables. Per exemple, aquesta caiguda podria comportar el perill d'abandonar la "política d'ajustament energètic" i la recerca i el desenvolupament de noves energies que facin minvar el grau de dependència. D'altra banda, l'aparició de dèficits econòmics als pressupostos dels països exportadors de petroli, acostumats fins no fa gaire a superàvits ingents, pot tenir conseqüències perjudicials per a aquests països, referent al descens en l'adquisició de béns i serveis als països industrialitzats i a la caiguda del finançament de projectes per part d'aquests darrers.

6. Totes les raons apuntades palesen l'exigència rigorosa de pensar en un NOU ORDRE ECONÓMIC INTERNACIONAL (NOEI) si hom no vol que la diferència entre països rics i pobres s'accentui. Es tracta d'elaborar les bases d'unes relacions més equitatives entre ambdós tipus de països, la qual cosa demana com a premissa prèvia el respecte ple dels drets humans i l'existència d'una situació que permeti que els pobles desenvolupats tinguin excedents de productes alimentaris, que exportin a països en vies de desenvolupament, mentre que aquests darrers produeixen béns per a l'exportació -per obtenir divises destinades a pagar llurs deutes-. Remarquem, també que l'any 2000 un 87 per cent de la població activa mundial correspondrà als països en desenvolupament, segons diversos estudis realitzats per les Nacions Unides.

El NOEI, que posaria les bases d'un medi social i econòmic substancialment diferent de l'actual, segons la nostra opinió, ha de recolzar en: transferència de tecnologia adequada als països en desenvolupament, reforma del sistema econòmic internacional i dels fòrums mundials (Banc Mundial, FMI), perquè els seus préstecs no impedeixin el creixement harmònic i ordenat de les nacions pobres, respecte de les normes mínimes de tots els convenis de l'Organització Internacional del Treball (OIT) i participació més intensa de les forces socials (vegeu Eduardo ROJO a **El sindicalismo en la década de los ochenta. Algunos retos planteados**, "Cristianisme i Justícia", 1982, p.. 22).

El conjunt d'hipòtesis precedents ens dona peu, com ja ho hem indicat, a formular una colla d'interrogants i de reptes molt concrets, els quals han facilitat la nostra tasca a l'hora d'elaborar les CONCLUSIONS de la reflexió sobre l'atur i la planificació de futur.

E. Alguns interrogants metodològics davant l'ATUR actual i la necessitat de "planificar el futur"

o Com serà possible que el "**Dret Universal al Treball**" sigui eficaç, si parlem de l'extinció de l'ocupació plena directament o indirectament productiva per a tothom, si més no a temps complet?

o No caldrà distingir entre "**dret al treball productiu**", com l'hem entès fins ara, i "**dret a una**

feina" no necessàriament vinculada al procés productiu?

o Quina mena de **mutacions** culturals, tècniques, laborals i de valors produeix "l'escassetat de treball productiu" i l'augment del temps "buit"?

o Quines **polítiques econòmiques, socials i culturals** calen per a oferir a tothom la possibilitat d'una feina productiva o socialment útil o creativa?

o No s'hauria d'introduir una política cultural i ocupacional que permetés parlar de "**temps alliberat**" i no d'"atur"?

o Quin nou tipus **d'ocupacions productives o socialment útils** es perfilen per a un esdevenidor proper?

o D'acord amb la resposta a l'interrogant anterior, quines condicions culturals s'han de fomentar i crear perquè sorgeixin **noves exigències i necessitats socials** capaces de generar aquestes noves tasques?

o El temps dedicat a **l'educació permanent d'adults**, no s'hauria d'entendre com una "**ocupació universal alliberadora**" i alternar-la amb espais o etapes de treball directe o socialment útil?

o **L'ampliació del temps lliure**, ocasionada per la innovació tecnològica, s'omplirà amb dosis més altes de consumisme o amb un cultiu més intens dels valors personals? Assistirem, d'altra banda, a la reconversió del treball humà en "ocupacions humanes"?

o Quin tipus d'educació caldrà, en etapes successives, per a poder donar resposta al model de societat solidària i creativa, necessari per a no sucumbir a les marginacions que l'atur produeix en el model actual? Més concretament: quina oferta educativa s'ha d'iniciar ja des de l'ensenyament bàsic perquè **es generin les noves necessitats i exigències socials**?

o No convindria introduir als diversos nivells educatius, **experiències de treball cooperatiu**, d'autoocupació creativa, d'autoproducció, de defensa de la natura, d'utilització dels "**recursos socials ociosos**"?

o La disgregació del mercat de treball, la impossibilitat de controlar-lo globalment, la dificultat de reunificar les forces del treball, no obliguen a plantejar-se la conveniència d'actuar en l'altre vessant, o sigui, formar "**nous**" **empresaris**, amb uns valors culturals cooperatius i solidaris que creïn un model nou d'empresa?

o Com influiran les noves tecnologies en el contingut i en l'organització del treball? Quina influència tindran en la descentralització de l'empresa i en l'aparició d'una nova **economia submergida**?

Quins reptes es plantegen al sindicat per afrontar les noves realitats laborals i la **nova composició de la classe treballadora**?

Quin ha de ser el **paper de les administracions locals** per a generar tasques ciutadanes en la utilització dels "recursos ociosos"?

o Mentre no s'assoleixi una realitat de plena "ocupació" en el sentit més ampli, quines característiques haurien de tenir els ajuts a les **situacions límit de precarietat i marginació** provocades per l'atur no subvencionat?

o Seria possible **reconvertir l'actual "assegurança d'atur"** i substituir-la per assignacions socials bàsiques, acompanyades de contraprestacions ocupacionals útils?; o com fer efectius els "pactes d'activitat" previstos per la llei, per crear llocs de treball autònoms o d'autoocupació?

o Quin **model de societat** cal perquè les alternatives proposades siguin viables i eficaces?

Creiem que aquests interrogants, i d'altres -base de la reflexió del grup de treball es poden sintetitzar en les paraules següents d'Adam Schaff, les quals han estat un estímul constant i una font d'inspiració en tots els moments del nostre estudi:

"Esperar que els ajustaments espontanis arreglin la situació d'aquests milions de persones -d'aturats estructurals -, especialment joves, significarà condemnar-los a la frustració, a la patologia social, a la rebel·lia... Hem d'adonar-nos que aquest jovent, llevat dels qui compten amb un alt nivell de preparació i estan educats per a un treball especial, sentirà que el món se'ls tanca. Si la societat no els ofereix una alternativa **real**, estaran abocats a la malaltia social. Per tant, hem de trobar les mesures capaces de vèncer aquest perill".

CONCLUSIONS

PRIMERA PART: "La crisi i l'atur, conseqüències i perspectives"

1.- Volum de desocupació: Ni des de la perspectiva econòmica ('sortida de la crisi') ni des de la perspectiva que ofereix la futura estructura productiva, deguda fonamentalment a la introducció de les Noves Tecnologies, pot afirmar-se que l'atur vagi a disminuir en els pròxims quinze o vint anys. Més aviat va a augmentar, i els sectors més afectats continuaran essent els qui busquen la primera col·locació: els joves. El 25 per cent, o més, dels qui avui estan empleats en treballs directament productius seran acomiadats abans de final de segle. No es pot parlar de "plena ocupació" en el sentit en el qual s'ha entès fins ara.

2.- Conseqüències socials a curt termini: A curt termini, si no es contempen alternatives eficaces, l'atur continuarà essent la causa d'afeccions mentals i psíquiques: augment de l'ansietat, aparició del sentiment de culpabilitat, d'hostilitat i d'exclusió. Extensió de la pobresa, marginació i desviació social. Degradació de la qualificació professional, augment del treball precari i de l'economia submergida. Entre els joves, a més, una nova percepció del "valor treball" i sentiment d'al·lèrgia enfront d'ell. Degradació de la formació professional. Augment de les tendències corporativistes. Ruptura del teixit social. Desconfiança en les institucions socials. Possible aparició de tendències repressives i autoritàries.

3.- Tendències ocupacionals a llarg termini: La introducció de Noves Tecnologies influirà durant els pròxims quinze o vint anys en l'estructura ocupacional que, al seu torn, influirà en una nova composició de la classe obrera. No hi haurà treball directament productiu per a tots a ple temps. Entre les "noves ocupacions" (a part les relacionades amb aquelles tecnologies que no absorbiran els llocs de treball perduts) s'incrementaran les ocupacions "socialment útils": treball social, gestió del temps lliure, ocupacions "auto-productives", auge de certs treballs artesanals i creatius relacionats amb l'art i la cultura, etc.

4.- Projectes educatius i formació professional desfasats:]En el moment present l'oferta educacional i la formació professional no s'adeqüen a les necessitats ocupacionals i socials dels pròxims deu o vint anys. Els qui avui són nens no reben la preparació necessària (polivalent, cultural i humana) capaç de respondre a les necessitats que apareixeran en aquests pròxims anys. Els valors que es transmeten a l'escola responen a un model de societat que té molt poc a veure amb els reptes d'aquest futur pròxim. Davant la perspectiva que el 80 per cent de les actuals carreres universitàries hauran desaparegut l'any 2000 -segons estudis seriosos de prospectiva-, no es percep una voluntat de canvi en els continguts educatius primaris, secundaris i professionals d'ara, atesos pels nens que l'any 2000 seran joves.

5.- Falta d'atenció adequada a l'atur juvenil: No es constata que existeixi en l'Administració o en altres organismes no governamentals una voluntat eficaç per a tractar d'arrel l'atur juvenil. Algunes iniciatives locals, certes propostes de l'INEM, experiències de plans d'ocupació juvenil, com les de l'Ajuntament de Barcelona i d'altres municipis, no reben el suport que necessiten per a aconseguir que tals experiències (preparació per a les "noves ocupacions", treballs artesanals, cooperatives, etc.) arribin al milió i mig de joves en situació d'atur. És possible que aquestes experiències i iniciatives només arribin a l'u per cent dels joves que busquen ocupació. No s'aprecia, tampoc, el necessari control, ni per l'Administració ni pels Sindicats, de les diverses formes de contractació que podrien in-

crementar l'ocupació juvenil.

6.- Falta de planificació de futur en la política per al foment d'ocupació: Existeix un dubte fonamentat sobre l'eficàcia de futur de les mesures que avui es contemplen per al foment d'ocupació. Més aviat donen la impressió d'atendre només a aspectes conjunturals i a molt curt termini, sense introduir al mateix temps mesures que s'insereixin en les perspectives de futur, contemplant les noves estructures ocupacionals, les noves exigències socials, les necessitats de reciclatge de certs col·lectius adults i de llur formació permanent.

7.- Insuficiències en l'assegurança de desocupació: Malgrat els increments previstos pel que fa a la cobertura de la desocupació, aquesta continua essent insuficient, i obliga a amplis sectors de la població desocupada a refugiar-se en l'economia submergida amb tot el que això suposa de degradació professional i d'injustes condicions de treball. Però no és només això. Encara no s'han posat en pràctica uns instruments eficaços per tal que l'assegurança de desocupació serveixi també per a crear llocs de treball. Allò que en aquest sentit s'està contemplant en aquests moments per l'INEM podrà ajudar. Però tals mesures no donen la impressió d'estar complementades per ajudes o estímuls en la formació. En definitiva, l'assegurança de desocupació és una prestació econòmica, necessària sí, però mancada d'estímul per a sortir de l'"estatus" de parat. Més aviat consagra l'"estatus" de "marginats sense retorn".

8.- Limitacions sindicals: Sense ànim de generalitzar s'observa, fins i tot en el si de les organitzacions sindicals de classe, la consolidació de tendències corporatives. D'altra part els sindicats tenen dificultats en connectar amb els col·lectius de parats per a defensar llurs drets, i no acaben de trobar formes adequades per llur representació en els mateixos sindicats. Tenen dificultats, també, en la percepció d'allò que en aquests moments suposa -degut sobre tot a l'atur- la disgregació del mercat de treball i la mateixa recomposició de la classe obrera. La política de solidaritat proposada per alguns sindicats no és ben compresa per tots els treballadors, especialment per sectors amb contracte fix i amb possibilitat de fer hores extraordinàries. Juntament amb això s'observa, també, la dificultat d'organitzar sindicalment els treballadors amb contracte eventual, i la impossibilitat de defensar els treballadors d'economia submergida.

9.- Manca d'una "cultura solidària": El conjunt de la nostra societat es troba travessat per la cultura del "món d'interessos". Això dificulta qualsevol intent seriós per a posar en pràctica polítiques de solidaritat contra l'atur. El "món d'interessos" predomina en els mitjans de comunicació social, en el tipus de consum i, d'una manera especial, -encara que tal volta amb alguna excepció-, en l'oferta educativa. Tendeix a aguditzar-se i consolidar-se un tipus de societat "dual", insolidària, amb els mecanismes propis de reproducció de marginació i pobresa per un costat, i per altre costat amb els mecanismes de perpetuació de situacions de privilegi, tan econòmiques com culturals. Ambdós sectors de la societat viuen absents l'un de l'altre, es desconeixen.

10.- Conclusió final de la PRIMERA PART: el dilema plantejat: El dilema que se'ns presenta és clar:

- O es perpetua i aguditza l'actual model de societat: amb un elevat percentatge d'atur més o menys subvencionat (un 30 per cent?); amb un percentatge molt elevat de treballadors precaris, eventuais, submergits, sense cap dret, sobre tot joves (50 per cent?); i amb una proporció mínima d'ocupats en una col·locació segura, fixa, ben retribuïda (20 per cent?).
- O s'opta per una nova visió de la societat: amb un treball compartit solidàriament,

acompanyat de més "temps lliure" (no "atur"), entès com una ocupació lliure i creativa, "socialment útil", i compensada econòmicament.

La primera opció -que avui domina- condueix a un tipus de societat amb el teixit social fallit, insolidària, amb àmplies diferències econòmiques, socials i culturals. Una societat inestable i que per a mantenir-se necessita ésser repressiva, i en la que les actuals contradiccions i injustícies es veuran seriosament aguditzades.

SEGONA PART: "Possibles alternatives i pistes d'acció"

11.- Quina política econòmica: L'objectiu del "grup de treball" no s'ha centrat en aquest tema d'importància decisiva. En tot cas per tal que els objectius que es proposen a continuació puguin aconseguir-se s'ha d'adoptar una política econòmica que canalitzi de la forma més solidària possible tots els recursos, mitjançant una política fiscal molt més progressiva. Haurà d'incrementar-se el pressupost educatiu sobre tot de cara a la formació permanent, reciclatge professional i reforma dels programes de formació bàsica i professional.

12.- A molt curt termini, atenció als casos extrems de penúria: Les situacions de penúria extrema que en aquests moments està provocant l'atur, sobre tot en les zones més deprimides (Andalusia, Extremadura, cinturons industrials a Catalunya i País Basc) no poden esperar els canvis que han de realitzar-se a més llarg plaç. Simultàniament als canvis que es proposen, han de contemplar-se programes d'urgència que atenguin a les desviacions socials, fam física, afeccions psíquiques, marginació cultural, etc. En aquest sentit els programes d'ajut contra l'atur proposats per organismes com són "Acció Solidària contra l'Atur" i "Càritas" han de recolzar-se. I s'han de recolzar no solament per l'ajut immediat i urgent que presten a les situacions límit, sinó per llur treball de denúncia i sensibilització davant el problema de l'atur i per l'ajut que presten al foment de cooperatives.

13.- Repartició de L'ocupació: Ha de propiciar-se una política ocupacional que faci eficaç la repartició de l'ocupació. Mesures com la reducció de jornada laboral, jubilació anticipada, increment dels períodes educacionals, han de ser la divisa de les polítiques ocupacionals encoratjades per l'Administració i de les reivindicacions sindicals. Per tal que aquesta política sigui eficaç han de superar-se no petites dificultats d'ordre social i cultural, de caràcter solidari més enllà de les fronteres del propi país. No sempre la reducció de jornada conduirà a la repartició de treball. El treball, tal com s'ha constatat en la PRIMERA PART, -el treball directament productiu- serà cada vegada més un bé escàs. Per això, juntament amb tals mesures ocupacionals, se n'hauran de contemplar d'altres que es mencionaran més endavant.

14.- Planificar el futur ocupacional: No es pot deixar res, en aquest terreny, a la espontaneïtat i a la improvisació. L'Administració pot disposar de suficients instruments d'anàlisi prospectiu per a preveure amb un cert rigor quin tipus d'ocupacions seran l'eix de l'ocupació en els pròxims anys. Ja ens hi hem referit en la PRIMERA PART. I no n'hi ha prou amb preveure. És necessari començar ja ara a preparar aquest futur d'una manera eficaç. Creure que les noves ocupacions seran només les relacionades amb les noves tecnologies (informàtica, telemàtica, bioindústria ...) és erroni. Les ocupacions "socialment útils" tendiran a ser el centre de moltes activitats. Però això ha de planificar-se amb temps, mitjançant una educació apropiada, mitjançant l'oferta de plans d'ensinistrament concret. L'Administració ha de recolzar decididament les propostes que en aquests moments fa l'INEM i sobre tot els plans d'ocupació juvenil que intenten ja orientar-se en aquest sentit.

15.- Planificar l'oferta educativa: Es tracta d'una conseqüència directa d'allò que s'ha dit en el paràgraf anterior i de la conclusió nº 4 de la PRIMERA PART. En primer lloc l'escola ha de ser la transmissora més important d'una "cultura solidària" i de nous valors que facin possible tant la repartició de treball productiu com la descoberta de noves necessitats socials i culturals, avui marginades o a les que amb prou feines se'ls dóna importància en els programes educatius. En segon lloc és necessari oferir un reciclatge als educadors per tal que assumeixin les noves perspectives ocupacionals i el contingut dels valors solidaris. En tercer lloc s'han de començar a programar i oferir noves "etapes" educatives. L'oferta de formació permanent hauria de ser una de les preocupacions més importants de les autoritats educatives o de la iniciativa privada: formació permanent que haurà de fer-se en el temps "alliberat" per l'escassetat de treball directament productiu. Aquesta formació permanent ha de concebre's no només com a reciclatge, sinó també com a ampliació de coneixements culturals i socials. El temps de formació permanent haurà de ser retribuït d'una manera o altra. Nosaltres l'anomenem "salari ciutadà", no subsidi a la desocupació tal com avui s'entén.

16.- Reconversió de l'assegurança de desocupació: Mentre no sigui possible la posada en pràctica del "salari ciutadà", l'assegurança actual de desocupació haurà d'orientar-se en la línia insinuada en la conclusió nº 7 de la PRIMERA PART. S'han de posar ja en pràctica -i no solament a títol experimental- instruments eficaços per tal que l'assegurança de desocupació pugui servir per a crear llocs de treball. I per això és necessari no solament que s'entregui la suma total de l'assegurança, sinó que s'ofereixin, àdhuc de forma obligatòria, oportunitats de formació.

17.- FJ "salari ciutadà": Un cop hagi pogut ésser superada l'etapa de l'assegurança de desocupació haurà d'introduir-se un nou concepte de remuneració: el "salari ciutadà". És necessari trencar amb la implicació fonamental de la "lleï del valor": el pagament als individus, en quant a treballadors, en proporció al nombre d'hores treballades, i ha d'introduir-se una altra forma de remuneració a la que tot ciutadà té dret "en funció de la riquesa social produïda". A la base d'aquesta conclusió hi ha el supòsit que és necessari distingir entre "el dret a un treball productiu directe" que no pot gramatitzar-se a tots, almenys a temps complet, i "el dret a una ocupació, socialment útil o de tipus cultural, creatiu, educatiu, etc., que ha d'ésser remunerada".

18.- Nova sensibilitat sindical: Als sindicats de classe els correspon un paper molt important per a la posada en pràctica d'una política ocupacional alternativa. S'ha de superar una certa inèrcia que s'observa en alguns sectors sindicals de representar solament els treballadors ocupats. La disgregació i segmentació del mercat de treball provocades per l'atur, la recomposició de la classe obrera deguda a la introducció de noves ocupacions i la desaparició o disminució d'altres, els treballadors submergits, els joves en recerca de la primera ocupació, aquests fenòmens i altres similars han de penetrar en les sensibilitats sindicals. Han de lligar les reivindicacions immediates i urgents d'ara amb les perspectives de futur. Han d'introduir en llurs reivindicacions les noves sensibilitats culturals. Una de les divises fonamentals reivindicatives ha de ser la reducció de jornada amb una dimensió profundament solidària. Només així tindran ple sentit els plans de solidaritat que es proposen. En el cas contrari els sindicats de classe poden quedar marginats i transformar-se en pures institucions testimonials sense cap incidència en el projecte de futur. En lloc de ser elements de canvi i de transformació serien un factor de conservació.

19.- Sobre els "Acords Econòmico-Socials": Si els acords entre les diferents forces socials que eventualment poden desenrotllar-se (com és el cas de l' "AES84") no inclouen els elements abans indicats, sobre una política de solidaritat i una política alternativa ocupacional i educativa, i es limiten només a aspectes quantitatius o a tímides mesures per al foment de l'ocupació, poden transformar-se en acords regressius més que en acords de progrés i de canvi.

20.- Els "nous empresaris": l'aparició i desenrotllament de noves ocupacions i de treballs alternatius (d'auto-producció, artesanals, creatius, culturals i artístics, etc.) als que ja s'ha fet referència necessiten gestors. Tant l'Administració com els Sindicats o determinades institucions educatives amb contingut progressista han de prestar atenció a aquesta necessitat que ja és present: gestió de cooperatives o d'altres formes de treball associat. Aquesta tasca de formació ha d'incrementar-se en relació a allò que ara s'està fent.

21.- Introduir en la societat, en el seu conjunt, els valors d'una cultura solidària: Cap de les propostes que s'estan presentant podrà ésser eficaç si no se supera el "món d'interessos" que avui travessa la nostra societat. En realitat és necessari un nou model de societat com a condició indispensable. Possiblement això no s'aconseguirà a través d'una ruptura brusca. Els canvis culturals difícilment s'aconsegueixen amb imposicions autoritàries. Però és possible i és necessari, si hi ha una voluntat política per això, crear les condicions per a aquest canvi. I ningú no pot escapar-se d'aquest repte. A part del que ja s'ha dit sobre la responsabilitat de l'escola, no menys importants són els mitjans de comunicació transmissors, avui, bàsicament, de la cultura capitalista "d'interessos". Institucions culturals i religioses de caràcter progressista han d'incorporar aquests valors en llurs tasques formatives. Els partits polítics d'esquerra o de tarannà progressista han d'introduir en llurs programes i en llur pràctica, d'una manera específica, aquesta dimensió de futur. El mateix els intel·lectuals als quals aquesta vessant cultural de nous valors solidaris els ha d'estimular en llur creativitat i en llurs treballs d'investigació.

22.- Servei Social en el Tercer Món: En la mesura en què l'atur es presenta d'una forma molt més dramàtica en els països del Tercer Món en forma de subocupació i manca total, la dimensió solidària ha de projectar-se vers aqueixes regions de la terra. No solament a través d'una col·laboració econòmica solidària, sinó per mitjà de servei social. També això contribuirà a generar valors solidaris en la nostra societat al descobrir dimensions molt més dramàtiques provocades per la manca d'ocupació.

23.~ Utopia, política i ètica: Som conscients que moltes de les alternatives que es proposen tenen un contingut utòpic, que no vol pas dir que sigui difícil o impossible llur realització. La utopia pot i ha de ser l'estímul per a lluitar per allò que avui no és però demà pot ser. En aquest sentit ha d'evitar-se, també, fer plantejaments simplement ètics i utòpics sense contingut polític. El projecte ètic ha d'integrar-se en el projecte polític. En el cas contrari el projecte utòpic no començarà mai a realitzar-se.

24.- L'actual ordre econòmic és incompatible amb un canvi real: Som conscients, també, que les mesures que es proposen -per exemple la reducció de jornada laboral- no poden portar-se a terme d'una forma independent en un país aïllat. Topem, doncs, amb una de les dificultats més grans: vivim en una "economia-món", en una societat de "mercat-global" basats igualment en un "món d'interessos" que, a través dels conglomerats transnacionals, intenta perpetuar una divisió internacional del treball incompatible amb un ordre econòmic solidari. Mentre el diàleg Nord-Sud en la **UNCTAD** o en la **ONUDI** continuï essent un diàleg de sords aquest ordre serà impossible, i la lluita per a desarrelar les conseqüències de l'atur actual serà pura fantasia. És aquest un altre repte al qual l'Administració, els Partits polítics i les organitzacions no governamentals han de donar una resposta eficaç.

25.- Conclusió final a la SEGONA PART: una proposta estratègica per a una política d'ocupació amb perspectiva de futur: S'ha dit en la conclusió nº 14 que no es pot deixar res a la improvisació i a la espontaneïtat. Una política que confia en els ajuts espontanis sabem per experiència que té uns costos socials terribles o bé pot desembocar en sortides totalitàries amb

costos també ben coneguts. Per això és necessari planificar des d'ara, involucrant-hi **TOTES** les forces socials. Aquesta política podria portar-se a terme en dues **FASES d'actuació**:

1. FASE DE "TRANSICIÓ", que pot durar de vint a trenta anys i ha de tenir uns objectius molt precisos:

(i) Reducció dràstica de la jornada laboral. Aquesta ha de ser la divisa sindical i de tots els grups socials responsables: jornada de 30 hores al 1990 i de 20 hores a principis de segle.

(ii) Política de reciclatge professional, a partir d'una anàlisi seriosa de l'evolució ocupacional. Això és responsabilitat no solament de l'Administració sinó també de les empreses, a través de convenis col·lectius i d'altres institucions educatives.

(iii) Obligació legal a les empreses -públiques i privades- de contractar un determinat nombre de joves en recerca de la primera ocupació.

(iv) Jubilació obligatòria: al 1990 als seixanta anys i a principis del pròxim segle a cinquanta-cinc anys.

(v) Assegurança de desocupació indefinida. Han de buscar-se fórmules de caràcter voluntari, però estimulades, per tal que els perceptors d'aquesta assegurança puguin trobar ocupacions socialment útils, educatives o d'un altre tipus.

(vi) Establiment de comissions conjuntes formades per representants de l'Administració, dels Sindicats i dels Empresaris per a fer un seguiment eficaç d'aquesta política. Per a això ha d'haver existit un assentiment comú previ i és a l'Administració a qui correspon la iniciativa.

(vii) Canvi radical en l'oferta educativa. Preparar els qui avui són nens per un tipus de societat en la que la major part d'ells no hi trobaran ocupació directament productiva. Aquest contingut educatiu ha de tenir com a objectiu de suscitar i fomentar les necessitats ocupacionals culturals, creatives i d'acord amb les futures ocupacions.

(viii) Concerts a nivell plurinacional per tal que les polítiques de reducció de jornada i altres polítiques ocupacionals es portin a terme al mateix ritme en els diversos països.

II. FASE DE "CONSOLIDACIÓ", que haurà de començar d'aquí a uns vint anys, a principis de segle i amb uns objectius que ja es poden establir des d'ara. Aquesta fase requereix una perspectiva de profunditat i cap a aquesta perspectiva han d'orientar-se les polítiques de la "fase de transició". Al començar aquesta segona fase ens trobarem en tot el món amb centenars de milions de desocupats productius, almenys en part de llur jornada laboral. Haurà arribat el moment de posar en pràctica mesures més audaces:

(i) Establiment del "salari ciutadà".

(ii) Mutació substancial de la societat, amb un canvi en el sentit de la vida i en la percepció del "valor treball".

(iii) El cicle laboral de les persones es caracteritzarà per diverses fórmules lliurement elegides, alternant amb etapes d'educació permanent, reciclatge, ocupacions

socialment útils, espais creatius i d'auto-producció, etc.

(iv) Els concerts plurinacionals podran ser substituïts per un Nou Ordre Econòmic Internacional, a través del qual pugui ser una realitat la cooperació Nord-Sud i la superació de l'actual divisió internacional del treball.

És evident que això que acaba de proposar-se no té per què ser exactament així. Es tracta només d'un exemple indicatiu per tal de veure com podria ser una política d'ocupació audaç i realista al mateix temps. Qui pensi que és futurologia fàcil i superficial s'equivoca. Tècnicament és possible. Però és necessària la voluntat política de planificar el futur, assumint amb totes les seves conseqüències aquest repte inquietant: els nens d'avui viuran aquest món. I si no hi ha una voluntat de canvi audaç amb imaginació, els condemnem, ja des d'ara, a viure en una societat patològica. I no es pot oblidar que el ritme del canvi és molt ràpid. Està comptat.

BIBLIOGRAFIA UTILITZADA

ADRET, *Travailler deux heures par jour*, París, 1977.

ALVARELLOS, C., *Sistema institucional y normativo del empleo*, Madrid, 1983.

Análisis de las estadísticas del Mercado de Trabajo, Madrid, 1982.

BAHRO, R., *La alternativa*, Madrid, 1980.

BARBANCHO, A.G., *Población, empleo y paro*, Madrid, 1982.

BAROU, Y., *Les 35 heures et l'emploi*, París, 1983.

CUVILLER, R., *¿Hacia la reducción de la duración de trabajo?*, Ginebra, 1982.

DELPLANQUE, B., *Le partage de l'emploi. vers une société sans chômage*, París, 1980.

DRIS, M., *Pour vaincre le chômage*, París, 1980.

El Paro, a "Papeles de Economía, nº 8", 1981.

Et si chacun créait son emploi?, a "Autrement", nº 20, 1979.

FAYOLLE, J., *Objectif emploi*, París, 1984.

FRIEDRICHS G.-SCHAFF A., *Microelectrónica y sociedad*, Madrid, 1982.

FUNDACIÓ EMI, *Treball i Atur*, Barcelona, 1984.

GIROUD, F., *Reflexions sur l'avenir du travail*, París, 1980.

GARCIA-NIETO, J.N., *Exigencias para una política de empleo alternativa. Planificar el futuro "a Treball i Atur"*, Barcelona, 1984.

GARCIA-NIETO, J.N., *El sindicato ante las mutaciones laborales provocadas por la crisis*, Santander, 1984.

GARCIA-NIETO, J.N., *Trabajo - Paro*, a "Razón y Fe", setbre-octbre, 1984.

GORZ, A., *Adiós al proletariado*, Barcelona, 1981.

GORZ, A., *Les chemíns du paradis*, París, 1984.

GORZ, A., *Au-delá du salariat*, a "Projet", juliol-agost 1983.

ILLICH, I., *Le travail fantôme*, París, 1980.

ILLICH, I., *Le chômage créateur*, París, 1977.

INSTITUTO NACIONAL DE ESTADISTICA, *Encuesta Población Activa*, 1980-1984.

OCDE, *E futuro de la enseñanza y la formación profesional*, 1984.

OCDE, *Perspectivas de empleo*, 1984.

OCDE, *Los incentivos a la creación de empleo*, 1984.

OCDE, *Programa I.L.E.*, 1984.

OCDE, *El paro juvenil. causas y consecuencias*, 1984.

OCDE, *El desafío del paro*, 1984.

ROJO, E., *El sindicalismo en la década de los ochenta*, Barcelona, 1982.

ROJO, E., *Crisis económica y medidas de fomento del empleo*, a "Treball i Atur", Barcelona, 1984.

RACIONERO, L., *Del paro al ocio*, Barcelona, 1983.

ROUSTANG, G., *Le travail autrement*, París, 1982.

SUE, P., *Vers une société du temps libre?* París, 1982.

Unemployment, employment, leisure time, Zurich, 1983.

WALLERSTEIN, I., *El moderno sistema mundial*, Madrid, 1979.

NOTA: Junt a les anàlisis teòriques que s'indiquen a la **BIBLIOGRAFIA UTILITZADA**, el "grup de treball" ha pogut disposar -i servir-se'n- d'algunes experiències, sobretot en el terreny de les iniciatives referents a l'ocupació juvenil. Concretament, podem assenyalar l'experiència del *Segon Pla d'Ocupació Juvenil de l'Ajuntament de Barcelona* a través dels Serveis d'Ocupació Juvenil i dels Ajuntaments de Molins de Rei, Montcada, Badalona i Sant Pere de Ribes.